

Kultūras ministrija Sabiedrības integrācijas fonds

SOS BĒRNU
CIEMATI
LATVIJA

Sagatavots 2020.gada jūlijs - oktobris

projektā Nr. 2020.LV/NVOF/MAC/076 “Kompleksā pieejā balstīti sistēmiski risinājumi
jauniešu no ārpusģimenes aprūpes patstāvīgas dzīves uzsākšanai un pēcaprūpei”

Ārvalstu pieredzes apkopojums par atbalsta sistēmu jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes patstāvīgu dzīvi uzsākot

Skotija

<p>Vai ir normatīvais regulējums par jauniešu no ārpusģimenes aprūpes sagatavošanu un pēcaprūpi? Vai jūsu valstī ir izstrādāts pakalpojumu grozs vai kādi standarti, kas apraksta pakalpojumus un atbalstu, kas vienlīdzīgi pienākas visiem jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes?</p>	<p>Skotijā ir izstrādāta diezgan laba, bērniem draudzīga likumdoša jau no 1960. gadiem. Viena pozitīvā lieta ir tiesības saņemt atbalstu, vietu, kur dzīvot, līdz 21 gada vecumam – vai nu audžuģimenē vai radnieciskajā ģimenē vai kur citur. Tad ir otrs posms – līdz 26 gadu vecumam jauniešiem arī ir tiesības saņemt dažādus pakalpojumus un atbalstu. Politika ir ļoti progresīva un ilgtermiņā domājoša. Taču praktiska šo likumu ieviešana ir ļoti sarežģīta un arī atšķiras dažādos reģionos.</p> <p>Pieaugušā dzīvi var uzsākt 16 gadu vecumā. Veselības apdrošināšana ir nodrošināta līdz 21 gada vecumam. Un tad līdz 26 gadu vecumam ir tiesības uz dažādiem pakalpojumiem.</p>
<p>Vai pastāv atšķirīgas pieejas kā tiek skatīts atbalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanai jauniešiem no <u>audžuģimenēm, aizbildnības, aprūpes institūcijām</u>?</p>	<p>Tas ir ļoti atkarīgs no dažādām lietām. Piemēram, viņi cer, ka audžuģimenes atbalstītu jauniešus ar mājvietu un citādā veidā arī pēc 18 gadu sasniegšanas. Visa veida ārpusģimenes aprūpes cilvēki ir aicināti turpināt atbalstīt, jo tas ir veselīgi. Bet tajā pašā laikā pēcaprūpes darbiniekiem (aftercare workers) ir uzdevums palīdzēt šiem jauniešiem ar tādām praktiskām lietām kā pieteikšanās studijām, darba atrašana u.tml.</p> <p>Kopumā nav atšķirības, kāds ir aprūpes fons – visiem ir tiesības saņemt aprūpi gan pirms patstāvīgas dzīves uzsākšanas, gan arī dzīvojot patstāvīgi.</p>
<p>Vai ir noteikts kāds vecuma limits – no cik gadiem ir <u>jāsāk plānot patstāvīga dzīve</u> un <u>vecuma limits līdz cik gadiem</u> jauniešiem jābūt no</p>	<p>Kultūras īpatnība ir tāda, ka 16 gadus jaunieši jūtas tā, ka viņi ir pieauguši, viņiem ir apnikusi šāda veida dzīve un tad viņi vēlas</p>

<p>ārpusģimenes aprūpes var saņemt īpašu atbalstu?</p>	<p>uzsākt patstāvīgu dzīvi. Un tas ir iespējams (ir tiesības, piem., uz mājokli). Profesionāli gan cenšas viņus no tā atturēt. Īpaši problemātisks ir vecums no 16 līdz 18, kad jaunieši domā, ka ir jau pieauguši un var par sevi atbildēt.</p> <p>Sarežģītā daļa – jaunieši saņem atbalstu no 21 līdz 26 gadu vecumam, ja viņiem ir “atbilstošas vajadzības”. Visiem šiem jauniešiem it kā ir tiesības uz aprūpi un dažados rajonos viņi arī to “dabiski” saņem, taču ne visur vietējās autoritātes (pašvaldību darbinieki) un sociālie darbinieki ir tik empātiski.</p>
<p>Ja atbalstu iedala sagatavošanas un pēcaprūpes posmos, kā jūs lielos vilcienos varētu raksturot sagatavošanas posmu? - kā jūsu valstī tiek īstenota jauniešu sagatavošana: vai noteikts, kam tieši jāpievērš uzmanība, kā strādāt uz to, lai jaunieša patstāvīgas dzīves uzsākšana būtu sekmīgāka? Vai ir kādas vadlīnijas, metodikas? Kādas prasmes jāattīsta? Vai ir iespējams noteikt kādus “izmērāmus” parametrus?</p>	<p>Katram bērniem tiek sniegta sagatavošanās, un ar viņu strādā jau no mazotnes, izstrādājot un sekojot viņa aprūpes plānam/“care plan” (skatīt nākamo tabulas daļu). Un katram jauniešim, kurš atstāj aprūpes mājas, tiek izstrādāts arī “pathway” plāns. Abi plānošanas procesi var pārklāties. Katram no ārpusģimenes aprūpē nonākošam jauniešim būtu jābūt abiem plāniem izstrādātiem.</p> <p>Viņaprāt, kamēr katram cilvēkam tiek izstrādāts individuāls aprūpes un rīcības plāns, nav svarīgi, kurp dodies.</p> <p>Par “izmērāmiem” parametriem. Tas ietver ļoti praktiskas un nepieciešamas lietas kā ēst gatavošana, drēbju mazgāšana. To cenšas iemācīt jau līdz 16 gadiem, lai gan, protams, viņi saskaras ar savām grūtībām – attiecību dēļ bērniem no ārpusģimenes aprūpes ir bijušas mazāk iespējas apgūt šādas prasmes.</p> <p>Par gatavību Skotijā profesionāli daudz runā un tā emocionālā gatavība ir vissvarīgākā. Šī gatavība parādās ikdienišķu lēmumu pieņemšanā – vai, pieļaujot kļūdas, jauniešis spēj virzīties uz priekšu. Praktiskās iemaņas ir svarīgas, bet vēl svarīgāks ir emocionālais briedums. Tas ir tas, kas būs svarīgs, kad būs sociāli izolētāks.</p>
<p>Vai jauniešiem saistībā ar gaidāmo patstāvīgas dzīves uzsākšanu tiek veidots individuālās attīstības plāns? Kā notiek tā izstrāde? Cik lielā mērā tā izstrādē piedalās pats jauniešis? Kādi citi speciālisti vēl ir iesaistīti? Kurš ir galvenais atbildīgais? Vai tā ir konkrēta veidlapa (ja JĀ, vai ir iespējams ar to iepazīties?)</p>	<p>Katrai personai ir savs individuālais aprūpes un pēcaprūpes plāns. Lēmumu par to, vai cilvēkam vēl ir nepieciešams atbalsts pēc 21 gada vecuma, pieņem, skatoties uz tā cilvēka vajadzībām, kas redzamas plānā. Plāns, protams, ik palaikam tiek atjaunots un no 16 gadiem sāk vairāk strādāt ar nākotnes plāniem (skola, darbs, iespējamais mājoklis).</p>

	<p>Ir kaut kādi standarti, kuriem atbilstot, var saņemt vairāk atbalsta. Piemēram, iestājoties universitātē, var arī saņemt studiju stipendiju.</p> <p>Individuālā plāna iesaistē piedalās pats jauniešs, gavelnais aprūpētājs (“primary caretaker”), atbildīgais sociālais darbinieks, cilvēks, kas atbildīgs par mājokļa sagādāšanu, var piedalīties universitātes pārstāvis (ja dodas studēt) u.c. Jo vairāk cilvēku, jo aptverošāk, bet var būt arī sarežģītāk. Tādēļ katram plānam individuāli tiek piemeklēti speciālisti – atkarībā no vajadzībām. Uz personu centrēta plāna izstrādāšana.</p>
<p>Vai ir kāds speciālists, profesionālis (piemēram, sociālais darbinieks), kurš seko līdz jaunieša dzīves gaitām, ir pastāvīgā <u>kontaktpersona un atbalsta persona</u> jauniešim <u>uzsākot patstāvīgu dzīvi</u>?</p>	<p>Nav viens konkrēts profesionālis. Ar jauniešiem strādā vairāki speciālisti, nosaukti iepriekšējā sekcijā.</p>
<p>Vai jūsu valstī ir noteikti standarti finansiālajam atbalstam jauniešiem, kuri uzsāk patstāvīgu dzīvi (piem., ikmēneša pabalsts, vienreizējie pabalsti). Jā JĀ, nosauciet galvenos pabalstu <u>veidus un to apjomu</u>. Vai, Jūsaprāt, tie ir <u>pietiekami</u>?</p>	<p>Konkrētām institūcijām ir ar valsts likumu noteikti pienākumi sniegt atbalstu jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes. Šīs institūcijas ir sociālais dienests, izglītības iestādes u.c. Piemēram, universitātē šim jauniešim jāsaņem bezmaksas vieta kopmītnēs un citus uzturēšanas pabalstus un nepieciešamus pakalpojumus. Daļu no tā arī finansē valsts, ne tikai universitāte.</p> <p>Pašvaldība finansē dzīvošanu kādā mājoklī (finansējums atkarīgs no pašvaldības). Ja izvēcies no šī mājokļa laikā no 16 līdz 18 gadu vecumam, tad pašvaldībai jānodrošina iztikas minimums. Pēc 18 gadiem, ja nestrādā vai nestudē, arī vari pieteikties valsts finansiālam pabalstam. Ja uzsāc studijas universitātē vai koledžā, vari pieteikties stipendijai, kas var būt līdz 5000 mārciņām gadā liela naudas summa. Arī nakstmītnēm jābūt nomaksātām – ja tās neapmaksā vietējā universitāte, tad to apmaksā pašvaldība. Covid-19 kontekstā viņi ir ieviesuši arī finansiālu atbalstu 12 mēnešu (pilna mācību gada) garumā, nevis tikai studiju mēnešos. Tas sniedz finansiālu drošību. Vēl viena lieta, kas parādījusies vīrsua kontekstā, pie kuras vēl tiek strādāts, ir nodrošināts interneta pieslēgums un</p>

	<p>nepieciešamās elektroierīces studijām – dators, planšete.</p> <p>Līdz 26 vecumam var arī nemaksāt “concil tax” (es nezinu, kas tas ir; 45:20)</p>
<p>Kādi pakalpojumi, Jūsprāt, “strādā” vislabāk, ir sevi attaisnojuši un palīdz jauniešiem patstāvīgas dzīves uzsākšanā? (piem., mentora pakalpojums?). Lūdzu, īsumā aprakstiet šos 1-3 veiksmīgākos pakalpojumus.</p>	<p>Ko intervējamais iesaka?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pēcaprūpes atbalstam ir jāturas uz stingriem pamatiem. 2. Nodrošināt, ka jaunieši var palikt dzīvot savās esošajās mājvietās vēl ilgāk – līdz vismaz 21 g.v. Tātad jāpalielina vecums, kurā iedrošināt uzsākt patstāvīgu dzīvi. 3. Nodrošināt lielāku finansiālu drošību, lai viņi neiedzīvotos nabadzībā. 4. Veidot ilgspejīgas attiecības, lai jaunietim seko un palīdz viena un tā pati persona, kurai viņš jau uzticas.
<p>Vai jaunietim ir iespēja palikt dzīvot audžuģimēnē arī pēc 18 gadu vecuma? Vai šajā gadījumā audžuģimene saņem kādu <u>materiālo atbalstu</u>? Kāds tas ir?</p>	<p>Uz visiem jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes attiecas vienādi likumi un tas, cik audžuģimene ir gatava iesaistīties vēl papildu jau esošajiem pieejamiem atbalsta mehānismiem un regulējumiem, ir atkarīgs no pašas audžuģimenes un tām attiecībām, kas jaunietim ar viņu izveidojas.</p>
<p>Kāda ir jūsu valsts mājokļu politika attiecībā uz jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes? Kā jaunieši <u>tiek pie savas dzīves vietas</u>?</p>	<p>Likumā noteikts, ka jaunietim no ārpusģimenes aprūpes, uzsākot patstāvīgu dzīvi, ir jānodrošina mājoklis, viņš nevar palikt bez mājām. Cik ilgi jaunietim tiek nodrošināts mājoklis, ir atkarīgs no vietējās pašvaldības.</p>
<p>Kā jūsu valstī tiek īstenots patstāvīgas dzīves uzsākšana jauniešiem ar viegliem garīga rakstura traucējumiem. Kādi <u>pakalpojumi</u> tiek nodrošināti šiem jauniešiem <u>18+ vecumā</u>?</p>	<p>Visi cilvēki ar viegliem garīga rakstura traucējumiem tiek palēnām virzīti patstāvīgā dzīvē, kurā, piem., jau 25 gados viņiem var būt pašiem sava ģimene. Principā viņi saņem to pašu atbalstu, ko saņem citi no ārpusģimenes aprūpes, un klāt vēl nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus, kas viņiem ir nepieciešami, lai kļūt pēc iespējas neatkarīgāki no vietējā atbalsta.</p>
<p>Kopumā izvērtējot jūsu valsts sistēmu jauniešu no ārpusģimenes aprūpes atbalstam (gan sagatavošanas posmā, gan pēcaprūpes posmā), kas strādā “labi” un, ko jūs varat ieteikt kā “labu praksi”? Nosauciet <u>3 lietas</u>.</p>	<p>Viņu mantra ir iedvesmot jauniešus un nodrošināt iespēju viņiem palikt aprūpē pēc iespējas ilgāk.</p> <p>Viņaprāt, Skotijas atbalsta mehānismiem ir izdevies izmainīt nacionālo aprūpes naratīvu – to, kā cilvēki redz aprūpēšanu. Ir padarīti redzami dažādi personiski stāsti, kas ir arī ietekmējuši valsts politiku. Bet, protams, arī viņiem ir problemātiski ar finansējumu, līderību un menedžmentu, profesionāļu apmācībām – pārmaiņu ieviešanu līdzšinējā</p>

	<p>darbībā. Jauni politiski aktīvi cilvēki arī raksta petīcijas, iestājas par pārmaiņām. Visticamāk tuvākajos 5-10 gados tās arī notiks, jo nav vairs atpakaļceļa.</p> <p>Kļūda, ko mēdzam pieļaut, ir domāšana, ka labāku likumu izveide nozīmē padarītu darbu. Mums arī jādomā tālāk, kā likumus implementēt, kā sagatavot speciālistus tikt ar to galā, kā dabūt tam resursus u. tml. lietas.</p>
<p><u>Cik lielā mērā</u> jūsu valstī tiek piemērota individuālajās vajadzībās balstīta pieeja, proti, ka katra atsevišķā jaunieša gadījums tiek izvērtēts atsevišķi, atbilstoši piemeklējot pakalpojumus?</p>	<p>Individuālā plāna izstrādē jaunieši tiek pilnībā iesaistīti – viņiem ir teikšana par to, kā tiek plānota viņu dzīve un aprūpe. Tāpat arī jaunieši piedalās plāna uzlabošanā/mainīšanā.</p>